

Talouspolitiikka ja vuoden 1993 budjettiesitys: kommentti*

MATTI VIRÉN

Ministeri Viinasen esitelmä ei herätä minussa suurempia aggressioita. Ehkä se johtuu siitä, että en tunnustaudu ns. dollariprofessoriksi. Silti jotain esitelmässä vaivaa minua.

Ehkä tärkein asia koskee valtion menojen supistuksia. Mielestäni tässä suhteessa hallituksen sanojen ja tekojen välillä on ollut ilmeinen ristiriita. Tähänastiset supistukset ovat olleet enemmän kosmeettisia kuin todellisia, jos voi ollenkaan puhua supistuksista.

Jotta supistukset olisivat todellisia ja uskottavia, on jotain tapahduttava valtion alueellisissa, elinkeinoittaisissa ja väestöryhmittäisissä tulosiirroissa ja tulonsiirtomekanismeissa sekä tietysti vielä kuntien byrokratiassa. Minun on vaikea kuvitella, että selviydyttäisiin ilman seuraavankaltaisia toimenpiteitä:

- kuntien velanoton täydellistä kieltämistä
- kuntien ja läänien määrän supistamista; väliportaan hallinnon byrokratioiden siivoamista
- mittavaa yksityistämistä; mainion esimerkin tarjoavat korkeakoulut
- maatalouden subventioiden muuttamista kiinteäksi toimeentulotueksi
- eläkeiän nostamista ja eläkeprosentin laskeamista koko julkisella sektorilla

Jotta ihmiset — tai markkinat — uskovat, että menojen kasvu ei taas lähitulevaisuudessa ryöstäydy valloilleen, on pakko tapahtua sel-

viä rakenteellisia muutoksia — samaan tapaan kuin kuntien valtionapujärjestelmän suhteen. Nyt ei tarvita miljoonien ja miljardien markkojen lehdistötilaisuuspaketteja vaan faktoja rakenteellisista muutoksista.

Tietysti talouspolitiikan uskottavuus edellyttää paitsi julkisen sektorin supistamista ja tasapainon saavuttamista, myös työmarkkinoiden toiminnalta uusia pelisääntöjä. Ei ole paljoa hyötyä siitä, että nyt tehdään 12 kuukaudeksi tulopoliittinen ratkaisu — oli se millainen nol-laratkaisu tahansa — jos yritykset voivat perustellusti olettaa, että entinen meno kolmin-kertaisine työehtosopimuskierröksineen, risto-kuismatyypisine lakkoineen, yhäti paisuvine sosiaali-, tasa-arvo-, ympäristö- jne. paketteineen palaa kuvioihin heti, kun nousukausi joskus antaa ensimmäisiä merkkejään. Valtio maksaa verosubventioiden muodossa puolet Ay-jäsenmaksuista ja 47.5 % ammattiliittojen kylkijäisinä olevien työttömyyskassojen maksuista. Hallitus ei voi vain katseella seurata, tapahtuuko työmarkkinoilla mitään muutoksia. Varmaa on, että ei tapahdu, jos asia jää työmarkkinaosapuolten päätettäväksi.

8. 9. tapahtuneen valuuttakurssipäätöksen jälkeen tuntuu siltä, että historiallinen tilaisuus muuttaa työmarkkinoiden rakenteita on menetetty. Entinen meno jatkuu, ja kyytipojaksi saadaan rautaisannos inflaatiota. Muutenkin tulevaisuuden näkymät eivät ole kovin ruusuiset. Devalvaatio kärjistää entisestään suljetun sektorin kannattavuus- ja likviditeettiongelmia.

* Kommenttipuheenvuoro Kansantaloudellisen yhdistyksen kokouksessa 8. 9. 1992.

Vaikka avoimella sektorilla kasvu kiihtyykin, eivät kasvun työllisyys- ja tulovaikutukset näy pitkään aikaan koko kansantaloudessa. Kaiken lisäksi kapasiteettitilanne ei kaikilta osin mahdollista kovin suuria kasvunumeroita. Avoimen sektorin investointeja viivyttävät vielä korkeat korot — kahden peräkkäisen devalvaation jälkeen Suomen markka kärsii vielä pitkään »Peso»-ongelmasta, mikä näkyy koroissa ja korkomarginaaleissa.

Tätä taustaa vasten tuntuu hieman itsepetokselta väittää, että ongelmamme poistuvat vain markan devalvoimilla. Vielä suurempaa itsepetosta edustaa demogoginen esitys setelirahoituksesta. Onkohan muuten kukaan helikopterivaihtoehdon kannattaja tullut laskeneeksi, että jos valtion ensi vuoden alijäämä — bruttorahoitustarve — katettaisiin seignioragella, olisi setelistö ja kolikoiden määrä kuusinkertaistettava.¹

Vaikka juuri nyt julkista sektoria on vaikea supistaa, ei itse asiaa saisi jättää vain lupausten varaan. Näin siitäkin huolimatta, että supistaminen kohtaa rajua vastarintaa koko poliittisen järjestelmän ja ajattelutavan taholta. Poliittinen vasemmisto elää vielä Forssan puoluekokouksen aikoja. Pahinta on kuitenkin se, että maan suurin puolue on aluepolitiikan nimissä valmis kasvattamaan valtion menoja vaikka kuinka paljon. Pääasia on vain, että varoja siirretään Etelä-Suomesta muualle (niinpä sitten maatalouden tuloista Lapin läänissä tuleekin valtiota yli 90 %). Näiden ns. ideologioiden lisäksi poliittista kulttuuria on viime aikoina muovannut korkeammalla moraalisella tasolla liikkuva »ihminen on kokonaisuus»-ajattelutapa, jonka on toistaiseksi aina konk-

retisoitunut vaatimukseksi suuremmasta julkisesta sektorista.

On todella vaikea uskoa, että tällaisessa ympäristössä voitaisiin päästä oleellisiin supistuksiin julkisen sektorin koossa. Kuitenkin — kuten jäljempänä esitettävistä kuvioista ja taulukoista ilmenee — supistuksiin on pakko mennä. Menemättä yksityiskohtiin voi esittää ainakin kaksi päätelmää tämän materiaalin perusteella.² Ensinnäkin julkisen sektorin nykyinen kriisi ei suinkaan ole jokin tilapäinen vahinko, vaan se on useita vuosikymmeniä jatkuneen virheellisen kehityksen huipentuma. Eli julkisen sektorin kriisi olisi tullut meille joka tapauksessa, vaikka olisimme pysytelleet vain kokonaistuotannon trendikasvu-uralla. Toinen asia, johon jo alussa viittasin, koskee byrokraatia. Jos katselee kahdella viimeisellä sivulla esiteltyä esimerkkiä Viinasen kotikaupungin virkamiehistöstä, ei voi olla kysymättä, mihin ihmeeseen virkamiesten määrän kasvu perustuu. Riihimäen kaupungin väkiluku oli neljä vuosikymmentä sitten 17 000, nyt 25 000, mutta byrokraatian kasvu on ollut aivan eri luokkaa. Ehkä yksi detaljinomainen tieto voidaan vielä lisätä. Kaupungin (kauppalan) palokunnan (ts. palo- ja pelastustoiminnan) henkilöstövahvuus oli vuonna 1950 8. Vuonna 1991 vastaava luku oli jo 41.

² Oheisessa kuviossa esitettyjä lukuja tarkasteltaessa on syytä pitää mielessä, että useassa yhteydessä vertailukohtena esiintyvä bruttokansantuote ei ole kovin onnistunut, koska bruttokansantuote ei edusta mitään varsinaista »jakovaraa». Lähes 20 % BKT:sta menee pääoman kulumiseen, eikä kyseinen erä ole käytettävissä millään sektorilla. Yksi mahdollisuus olisikin käyttää vertailukohtena nettokansantuotetta (NKT; ks. keskimäinen kuviopaneeli). Puhuttaessa kaupunkien veroäyryistä voi tässä yhteydessä viitata Oskari Autereen teokseen »Katsaus Suomen kunnallisverotuksen kehitykseen» (Helsinki 1910). Kyseisestä teoksesta ilmenee, että keskimääräinen kunnallisvero kaupungeissa vuonna 1880 oli 2.4 %. Vuoteen 1905 mennessä vero nousi 3.0 %:iin. Maalaiskunnissa luvut olivat vielä hieman pienempiä. (Mainittakoon muuten, että tulovero edusti vuonna 1905 n. 30 % kaupunkien ja n. 27 % maalaiskuntien kaikista tuloista). Kun keskimääräinen veroäyrinhinta on nyt kipuamassa jo 20 penniin, tuntuvat nämä vuosisadan alun luvut lähes uskomattomilta.

¹ Yhdistyksen kokouksessa ehdotettiin 10 % lisäystä setelistöön ratkaisuksi lamaongelmiimme. Rahassa tuo 10 % tekee vajaan miljardin. Vaatii melkoista mielikuvitusta uskoa, että miljardilla selvitäisiin nykyisistä ongelmistamme. Setelirahoittajien puheita kuunnellessa tulee väistämättä mieleen Perun entinen presidentti Alan Garcia, joka 1980-luvun puolivälissä lupasi samanlaisella populistisella ohjelmalla poistaa köyhyyden ja epätasa-arvon Perusta. Kun Garcian virkakausi päättyi, ongelmat eivät kuitenkaan olleet kadonneet. Päinvastoin — elintaso vain oli laskenut runsaan kolmanneksen.

Ministeri Viinanen toteaa, että hallitus on keskipitkällä tähtäimellä päättänyt jäädyttää valtion menot vuoden 1991 tasolle. Kun kat-

selee kuntien byrokratiasta kertovia lukuja, tuntuu siltä, vuosikymmenen osalta on tapahtunut jokin painovirhe.

Liite

Riihimäen kaupungin/kauppalan virkoja erällä hallinnonaloilla

Kaupunginhallitus ja -kanslia

v. 1950

Kauppalanjohtaja

Kauppalansihtööri

Kansliasihtööri

Toimistoapulainen

Puhelinkeskuksen hoitaja

(5)

v. 1992

Kaupunginjohtaja

Apulaiskaupunginjohtaja

Tilintarkastaja

Apulaiskaupunginsihtööri

Kahvionhoitaja

Kanslisti 2

Kaupungin järjestysmies

Kaupungin lakimies

Kaupungin sihtööri

Kirjaamonhoitaja

Lähetä 2

Tekstinkäsittelijä 2

Tietohallintosihtööri

Toimistovirkailija 2

Vahtimestari

Tiedotussihtööri

Siivooja 2

Vastaanottoapulainen 3

Retkeilyhotellin vastaava hoitaja

Kuluttajaneuvoja

Monistamon hoitaja

Puhelinvaihteen hoitaja

Holhouslautakunnan sihtööri

Kehittämispäällikkö

Laskentasihtööri

Toimistosihtööri

Hankepäällikkö

Tarkastussihtööri

(35)

Rahatoimisto ja tarkastustoimi

v. 1950

Kamreeri

Kirjanpitäjä

Kassanhoitaja

Toimistoapulainen

(4)

v. 1992

Kaupunginkamreeri

Kanslisti 4,5

Kirjanpitäjä

Laskentapäällikkö

Toimistovirkailija 2

Veroasiamies

Materiaalipäällikkö

Toimistosihtööri 2

Varastomies 2

Varastonhoitaja

Pesula-apulainen 10

Henkilöstöpäällikkö

Toimiston hoitaja
Palkanlaskija 5
Palkkasihteeri
(34,5)

Rakennusvalvonta ja kaavoitus sekä yleiset työt

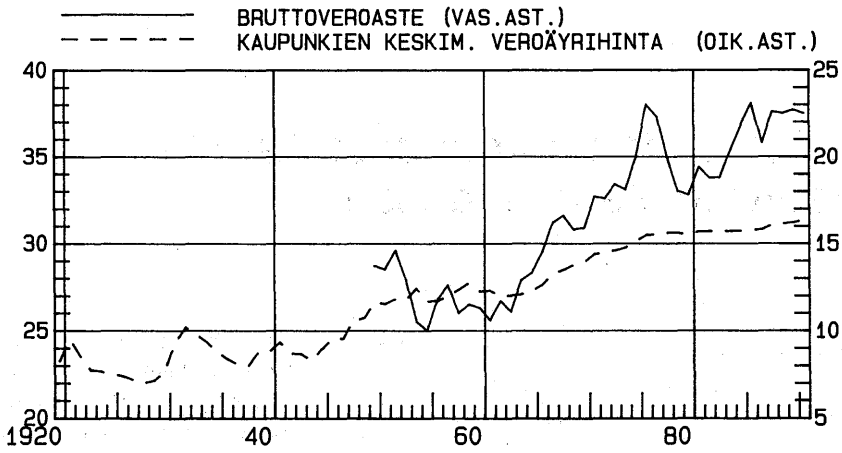
v. 1950

Rakennustarkastajan apulainen
Kauppalainsinööri
Rakennusmestari 2
Piirtäjä
Varastonhoitaja
Puutarhuri
Toimistoapulainen 2
Geodeetti
Mittausteknikko
Kartoittaja
Piirtäjä
(13)

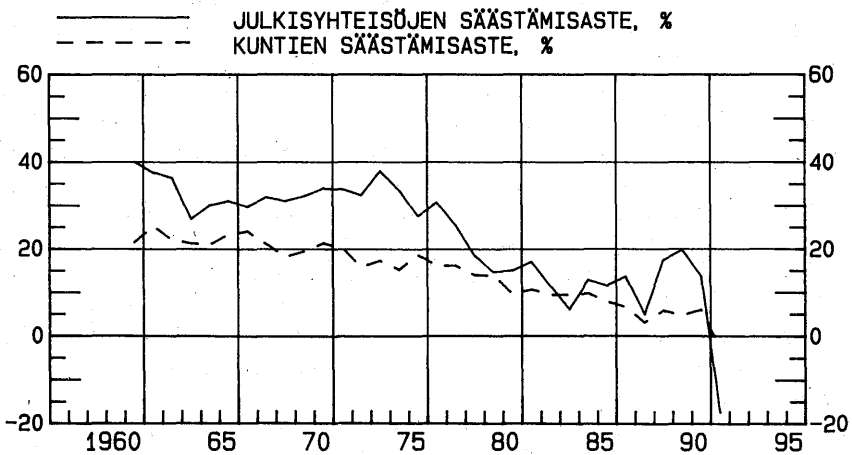
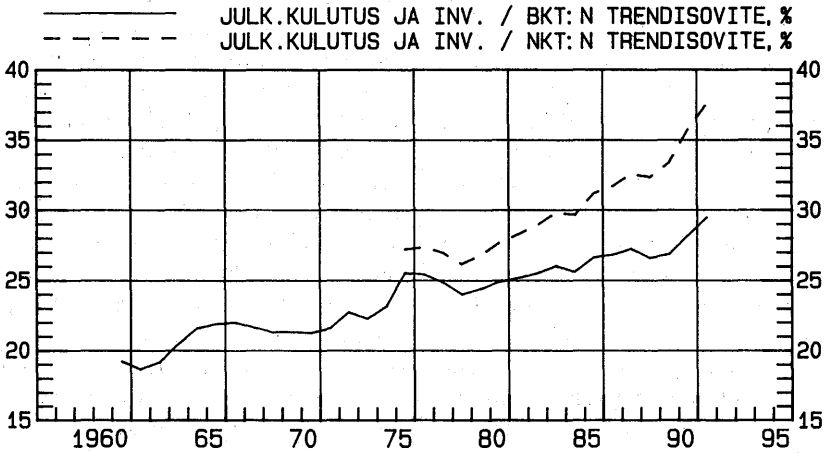
v. 1992

Rakennustarkastaja
Apulaisrakennustarkastaja
Neuvonta-palotarkastusinsinööri
Kanslisti 5,5
Toimistosihtheeri 2
Asuntosihtheeri
Hallintopäällikkö
Osastosihtheeri 4
Tekstinkäsittelijä 2
Toimistovirkailija 3
Virastonhoitaja
Arkkitehti
Asemakaava-arkkitehti
Kaavoitusavustaja
Kaavoitusteknikko
Piirtäjä 5
Suunnitteluinsinööri 2
Toimistoarkkitehti
Kaupungeodeetti
Apulaiskaupungeodeetti
Kartanpiirtäjä 3
Maanmittausteknikko 4
Tonttikirjanhoitaja
Kartoittaja 3
Reprokuvaaja
Valokopisti
Katupäällikkö
Kaupungin puutarhuri 1,5
Kaupungin tekn. suunn. päällikkö
Puistopuutarhuri
Puistotyönjohtaja
Rakennusmestari 9
Rak- mest. -työsuojelupäällikkö
Sähköteknikko
Toimistorakennusmestari
Työteknikko
Isännöitsijä
Kaupungin arkkitehti
Korjausneuvoja
LVI-teknikko
Rakennusarkkitehti 2
Rakennuspiirtäjä
Rakennusinsinööri
Talonrakennuspäällikkö
(77)

Kuvio 1. Tunnuslukuja julkisesta sektorista

(1)

1) SISÄLTÄÄ SUBVENTIOT